

GRISHAVERSE

Лі Бардуґо

КОРОЛЬ
ЦРАМІВ

GRISHA
VERSE

Leigh Bardugo

KING OF
SCARS

GRISHA
VERSE

Лі Бардуго

КОРОЛЬ ЩРАМІВ

Харків

2022

Потопельникъ

Діма

Діма раніше за інших почув, як гупнули двері стайні. Кухня в невеличкому фермерському будиночку кипіла, як горщик на плиті: вікна щільно зачинили, остереігаючись бурі, повітря всередині було тепле й вологе. Стіни деренчали від клекітливого галасу Діминих братів, які базікали, перериваючи один одного, поки мама мугикала й тупала ногою в такт незнайомій хлопцеві пісні. Жінка туго напнула на колінах розірваний рукав татової сорочки, і голка дзьобала тканину з непевним ритмом голодного горобця, а пасмо вовняної пряжі звивалося між пальцями, схоже на витонченого хробака.

Діма був наймолодший з-поміж шістьох хлопців — пізня дитина, народжена багато років по тому, як лікар, котрий щоліта з'являвся в їхньому селі, сказав жінці, що вона більше не матиме дітей. «*Несподіване благословення*», — казала мама, притискаючи Діму й метушливо піклуючись про нього, коли решта бралася до важкої поденної роботи. «*Небажана голодна пелька*», — пхикав його старший брат — Пьотр.

Позаяк Діма був такий маленький, він залишався осторонь від братерських жартів, про нього забували під час галасливих домашніх суперечок; і саме через це того осіннього вечора, стоячи біля мийки й намилюючи останні горщики, які брати навмисно залишили йому, тільки хлопчик почув беззаперечне

«гуп» дверей у стайні. Діма заходився ретельніше шкрябати, заповзавшись закінчити роботу й улягтися, перш ніж комусь спаде на думку відправити його в темряву. Він чув, як їхня собака Молнія скавчить на ганку перед кухнею, випрошуючи недоїдки та благаючи пустити її поспати в теплі, поки на дворі люто завиватиме вітер.

Гілки шмагали віконні шибки. Мама підвела голову, похмурі зморшки навколо рота поглибшали. Жінка розгнівано глипнула, немов могла покарати вітер, відправивши його спати без вечері.

— Зима настає дедалі раніше й затримується надовго.

— Гм-м-м, — озвався тато, — точнісінько, як твоя матір.

Мама легенько копнула його черевиком.

Того вечора вона залишила в запічку скляночку з квасом — подарунок домовикам, котрі охороняли ферму і спали в теплі за старою металевою грубкою. Принаймні мама так казала. Тато лише зачочував очі й жалівся, що вона марнує добрий квас.

Діма знав, що, коли всі вкладуться спати, Пьотр вижлуктає його й закусить скибочкою медівника, який мама загорнула в шмату.

— Тебе переслідуватиме бабчин привид, — іноді попереджав його Діма.

Але Пьотр лише витирав рукавом підборіддя й казав:

— Привидів не існує, дурню малий. Бабу Галину зжерли на обід хробаки на цвинтарі, і з тобою буде те саме, якщо не стулиш пельку.

А тепер Пьотр нахилився і дав Дімі добрячого штурхана. Малий часто розмірковував, чи не робить брат, бува, якихось особливих вправ, щоб лікті ставали гострішими.

— Чув? — поцікавився брат.

— Там нічого чути, — озвався Діма, а серце втекло в п'яти. Двері стайні...

— Там щось намагається перечекати бурю. — То, виходить, брат просто хотів його налякати.

— Не будь дурнем, — кинув Діма, але відчув полегшення.

— Послухай, — не вгавав Пьотр, і, коли вітер струсонув дах будинку, а в каміні зашипів вогонь, малому здалося, наче він почув ще щось, окрім негоди: тоненький віддалений крик, схожий на виття голодного звіра або дитяче голосіння. — Шугаючи цвинтарем, вітер будить духів усіх дітей, котрі померли нехрещеними. *Маленьчиків*. І ті вирушають на пошуки душ, які можна вкрасти, аби виторгувати собі шлях на небеса.

Пьотр нахилився нижче й тицьнув брата пальцем у плече.

— Вони завжди забирають наймолодших.

Дімі вже було вісім — достатньо, щоб поводитися розумніше, та він однаково прикипів поглядом до темних вікон і залитого місячним світлом подвір'я, де розхитувалися й вигиналися на вітру дерева. Здригнувся. Він міг присягнутися... лише на мить міг присягнутися, що побачив, як двір похапцем перетнула якась тінь, темна пляма, значно більша за птаху.

Пьотр розреготався і хлюпнув на брата мильною водою.

— Закладаюся, ти щодня стаєш більш дурноверхим. Кому потрібна твоя маленька нікчемна душа?

«Пьотр просто злиться, адже до тебе *він* був наймолодший, — завжди заспокоювала Діму мама. — Тобі слід спробувати ставитися до брата прихильніше: хай навіть він старший, але не мудріший».

Діма намагався. Щиро намагався. Але іноді йому хотілося добряче віддупцювати брата й подивитися, як *йому* сподобається бути маленьким. Вітер ущух, і в тиші, що несподівано запала, більше ніщо не приховувало різкого гупання, яке луною розляглося у дворі.

— Хто не зачинив дверей до стайні? — запитав тато.

— Сьогодні стайні мав перевірити Діма, — шляхетно нагадав Пьотр, і всі брати зібралися навколо стола, розквотавшись, як знервовані кури.

— Я їх зачинив, — запротестував малий. — І засув закріпив! Тато відкинувся на стільці.

— То звук я собі вигідавав?
— Він, мабуть, думає, що то привид, — вставив свої три копійки Пьотр.

Мама підвела очі від штопання.

— Дімо, ти мусиш піти зачинити двері й замкнути їх на засув.

— Я зроблю, — смиренно зітхнув Пьотр. — Усі знають, що Діма боїться темряви.

Проте малий відчув, що це перевірка. Тато чекає, що він не уникатиме відповідальності.

— Я не боюся, — заперечив. — Звичайно, піду й зачиню двері.

Хлопчик проігнорував самовдоволені братів вишкір, витер руки й натягнув пальто й шапку. Мама дала йому зроблений з бляшанки ліхтар.

— Мерщій, — сказала вона, підіймаючи малому комірець, щоб не замерзла шия. — Хутенько повертайся, а я підіткну тобі ковдру й розповім казочку.

— Нову?

— Так, нову й цікаву, про північних русалок.

— А там будуть чари?

— Чимало. Іди вже.

Діма швиденько глипнув на ікону Сан-Фелікса на стіні біля дверей; свічковий вогник замерехтів на смутному обличчі святого, чий погляд був сповнений співчуття, наче мученик знав, як холодно на вулиці. Фелікса простромили яблуневою палею і зварили живцем за кілька годин по тому, як він сотворив диво у фруктовому садку. Святий не кричав і не плакав, лише попросив селян перевернути його, щоб полум'я могло дістатися до другого боку. Фелікс не злякався б негоди.

Щойно Діма відчинив кухонні двері, вітер спробував висмикнути їх із рук. Хлопчик захряснув їх за собою й почув, як з іншого боку замкнули засувку. Знав, що це тимчасова необхідність, та однаково почувався так, наче його покарали. Змушуючи себе спуститися сходами до порослого сухими бур'янами подвір'я, малий озирнувся на освітлені вікна, і в нього виникла жахлива

думка, що досить йому було вийти з теплої кухні, як уся родина одразу про нього забула, і, якщо він не повернеться, ніхто не плакатиме й не здійсатиме галасу. Вітер зітре Діму з їхньої пам'яті.

Хлопчик подивився на довгу, залиту місячним сяйвом доріжку, якою йому слід було пройти повз курник і повітки з гусаками до стайні, де було облаштовано житло для старого коня Герасима і корови Матильди.

«Оснащений сталевими дисками», — прошепотів малий, мимохідь торкаючись рукою нового плуга, наче це був якийсь талісман. Він достоту не знав, у чому була перевага дисків, але саме ці слова з гордістю повторював сусідам батько, коли плуг привезли і хлопчикові сподобалося їхнє сильне звучання. За кухонним столом точилися тривалі суперечки щодо плуга, а ще королівських сільськогосподарських реформ і негараздів чи сподівань, які вони могли подарувати.

— Ми стоїмо на порозі чергової громадянської війни, — бурчала мама. — Король поводитьсь занадто легковажно.

Але тато був задоволений.

— Як ти можеш перейматися з набитим животом і щойно просмоленою покрівлею? Нам цього року вперше вдалося зібрати достатньо врожаю, щоб не лише прогудуватися, а й продати дещо на базарі.

— Тому що король скоротив десятину герцога Радімова до крихітної пайки! — вигукнула мама.

— І нам слід через це непокоїтися?

— Ми непокоїтимемося, коли герцог і його шляхетні друзі вб'ють короля простісінько в ліжку.

— Король Ніколаї — герой війни! — нагадав тато, змахнувши рукою, наче негаразди можна було розігнати, як дим від люльки. — Ніхто не влаштує державного перевороту без армії, а вона захищатиме його.

Батьки переливали з пустого в порожнє, щовечора обговорюючи одне й те саме; Діма багато чого не розумів, однак саме він і далі молився за молодого короля.

Гуси в повітці гелготіли й метушилися, роздратовані негодою, а може, і Діминими кроками. Хлопчик побачив, як попереду розчахнулися й затраснулися великі дерев'яні двері стайні: здавалося, будівля зітхнула, наче вона мала велетенський рот, який міг засмоктати його одним подихом. Удень, коли сонячне проміння лилося крізь дошки покрівлі, а навколо пахло сіном, коли форкав Герасим і несхвально мукала Матильда, стайня йому подобалася. Але вночі вона перетворювалася на порожню шкаралупу, яка чекає, коли в ній оселиться якась жахлива потвора — якась підступна штукovina, що може розчахнути двері, аби привабити з вулиці маленького дурника. Адже Діма знав, що зачинив двері. Він був у цьому впевнений, тож не міг відігнати думок про Пьотрових *маленьчиків* — дрібних привидів, що тиняються, намагаючись поцупити чийось душу.

«Припини, — насварився на себе Діма. — Пьотр сам відімкнув двері, щоб тобі довелося вийти на холод або соромитися власної відмови». Проте хлопчик продемонстрував братам і батькові, що може бути сміливим, і ця думка гріла його навіть тоді, коли він напинав комір аж на вуха і здригався від кусючого вітру. Аж раптом малий збагнув, що більше не чує гавкоти Молнії. Вона не сиділа під дверима, намагаючись носом прокласти собі шлях на кухню, коли він наважився вийти назовні.

— Молніє? — озвався хлопчик, і вітер, схопивши його голос, жбурнув звук подалі. — Молніє! — гукнув знову, хіба трохи голосніше. На випадок, якщо прислухався не лише собака, а й щось інше.

Хлопчик крок за кроком перетнув подвір'я, на землі стридали та здригалися тіні дерев. За гайком виднілася широка стрічка дороги. Вона вела аж до містечка, аж до церковного подвір'я. Діма не дозволив погляду прикипіти до неї. Занадто просто було уявити собі якусь незграбну постать у шматті, що йде тією дорогою, тягнучи за собою грудки цвинтарної землі.

Він почув десь між деревами тихеньке скавчання. Зіщулився. З темряви на нього вирячилися жовті очі. Світло від його

ліхтарика впало на чорні пазури, скуйовджену шерсть, вищирені зуби.

— Молнія! — видихнувши з полегшенням, озвався хлопчик. Він був вдячний, що негода знову гучно застогнала. Думка про братів, котрі почують його тоненький присоромлений вереск і побачать, як він біжить, щоб лише знайти в кущах нещасну зіщулену собаку, була занадто жахлива, щоб із нею миритися. — Ходи сюди, дівчинко, — покликав Діма.

Молнія припала животом до землі й лежала, притиснувши вуха до голови. Собака не поворухнулася.

Хлопчик озирнувся на стайню. Поперечина, яка мала утримувати двері на місці, лежала, розтрощена на шматочки, у приземкуватому чагарнику. Десь усередині пролунало низьке вологе сопіння. Невже якась поранена тварина потрапила до стайні? Чи, може, вовк?

Золоте світло у вікнах фермерського будиночка здавалося неймовірно далеким. Можливо, слід повернутися й покликати на допомогу? Безумовно, ніхто не припускав, що він зустріне́ть-ся з вовком сам на сам. А що, як усередині нічого немає? Або лиш якась безтолкова кішка, від якої Молнія відщипнула шматочок? Тоді з нього сміятиметься не лише Пьотр, а всі брати.

Діма почовгав уперед, тримаючи ліхтар у простягнутій руці. Почекав, поки негода вляжеться, і схопив важкі двері за край, щоб вони не вдарили його, коли він увійде.

У стайні було темно, сюди майже не потрапляло місячне сяйво. Діма ступив кілька непевних кроків у темряву. Подумав про лагідні очі Сан-Фелікса, про шпичакувату яблунову палю, що протнула його серце. А тоді, немов негода лише на мить затамувала дух, здійнявся вітер. Двері позаду Діми затріснулися, і слабеньке світло ліхтаря згасло.

Хлопчик чув, як за стінами нуртує буря, але у стайні було тихо. Тварини змовкли, немов чекали чогось, і малий відчував кислий запах їхнього страху, що змішувався із солодкавим ароматом сіна й іще чимось.

Цей запах був знайомий Дімі: так пахнуло, коли вони заби-
вали до святкового стола гусей: гарячий мідний сморід крові.
«Повертайся», — сказав він собі.

У темряві щось ворухнулося. Хлопчик помітив, як місячне
сйво вихопило із затінку щось схоже на очі. А потім здалося,
наче шматок тіні відколовся й ковзнув стайнею. Діма позадку-
вав на крок, притиснувши до грудей ні на що не придатний
ліхтар. Тінь була вбрана в дрантя, яке, схоже, колись було ви-
шуканим одягом, і на коротеньку, сповнену надії мить малий
подумав, що до стайні, шукаючи прихистку від негоди, випад-
ково потрапив заблукалий подорожній. Але тінь рухалася не
по-людськи. Вона була занадто граційна, занадто тиха, а тіло
звивалося, низько припадаючи до землі. Коли тінь підповзла
ближче, хлопчик заскавчав. Очі в неї були чорними дзеркала-
ми, а від пазуристих пучок угору тягнулися темні вени, немов
руки занурили в чорнило. Здавалося, наче темні завитки, що
вкривали шкіру потвори, пульсують.

«Біжи, — наказав собі Діма. — Кричи». Він подумав про гусей,
які так довірливо підходили до Пьотра, про те, як вони не ви-
давали жодного звуку на знак протесту в коротеньку мить,
перш ніж брат скручував їм шиї. «Придурки», — думав тоді
хлопчик, але тепер він усе зрозумів.

Потвора звелася на задні ноги — вона мала два широких
крила на спині, краєчки яких закручувалися, мов цівки диму.

— Тату! — спробував гукнути Діма, та замість крику вдалося
лише видихнути.

Чудовисько завагалося, наче це слово чомусь здалося йому
знайомим. Воно прислухалося, нахиливши голову набік, і Діма
позадкував спочатку на крок, а потім іще на один.

Погляд потвори смикнувся до хлопчика, і вона несподіва-
но опинилася за кілька сантиметрів від нього, загрозливо
нависнувши. Коли на тіло впало бліде місячне світло, Діма
побачив, що темні плями навколо рота й на грудях чудовись-
ка — це кров.

Невідома істота нахилилася вперед, глибоко дихаючи. Зблизька вона здавалася схожою на юнака, аж поки її губи не розтягнулися й кутики рота не оголили довгі чорні ікла.

Воно всміхалося. Чудовисько всміхалося, адже знало, що невдовзі добряче нажереться. Діма відчув, як уздовж ноги поповзло щось тепле, і зрозумів, що обмочився.

Потвора кинулася вперед.

Двері позаду Діми розчахнулися: буря рішуче ломилася всередину.

Пролунало гучне «трісь», і шквал вітру збив чудовиська з пазурих ніг, штурхнувши його крилате тіло на протилежну стіну. Дерев'яні крокви від удару розсипалися на тріски, і потвора важкою купою гупнула на підлогу.

До стайні розмашистим кроком увійшла постать у неохайному сірому пальті, холодний вітер розвівав довге чорне волосся. Коли місяць освітив її обличчя, Діма закричав ще несамовитіше, адже вона була занадто вродлива, щоб бути звичайною людиною, а отже, мусила бути Святою. Він уже помер, а вона прийшла, щоб відвести його в сьайні засвіти.

Проте постать не зупинилася, щоб обійняти малого або прошепотіти молитви чи заспокійливі слова. Натомість пішла простісінько до чудовиська, простягнувши перед собою руки. Отже, це була войовнича Свята, як Сан-Юріс чи Санта-Аліна, покровителька Зморшки.

— Обережно, — спромігся прошепотіти хлопчик, налякавшись, що її поранять. — У нього... такі зуби...

Але його Свята була безстрашна. Вона кóпнула чудовисько носакон черевика, і воно перекотилося набік. Рохнуло, отямившись, і Діма міцніше притиснув до себе ліхтарик, наче той міг його захистити.

Свята кількома плавними рухами закувала пазуристі руки чудовиська у важкі кайдани. А тоді щосили смикнула ланцюг, змушуючи потвору підвестися. Чудовисько клацало на неї зубами, та вона не скрикнула й не відсахнулася. Лише дала

йому по носу міцного щигля, наче це була неслухняна свійська тварина.

Невідома істота засичала, марно борсаючись у своїх путах. Її крила змахнули раз, двічі, намагаючись здійняти тіло в повітря, але Свята затиснула ланцюг у кулаку, а другу руку простягнула вперед. Черговий шквал вітру струсонув чудовисько, знову кинувши його на стіну стайні. Воно впало на підлогу, вклякло, а тоді звелосся на ноги так хистко й невпевнено, що здалося напрочуд схожим на людину, на тата, коли той пізно повертався додому з шинку. Свята смикнула ланцюг. Пробурмотіла щось, і чудовисько знову засичало, коли навколо нього вихором здійнявся вітер.

«Це не Свята, — збагнув Діма. — Гриша. Солдатка Другої армії. Верескунка, яка вміє керувати вітром».

Дівчина зняла з плечей шаль, накинула її потворі на голову та плечі й повела ув'язнену жертву, що борсалася й ляскала зубами, повз хлопчика.

Незнайомка кинула Дімі срібну монету.

— Компенсація, — пояснила вона, а її очі зблиснули в місячному сяйві, наче коштовності. — Ти сьогодні нічого не бачив, зрозумів? Тримай язика за зубами, інакше наступного разу спусти його з повідця.

Малий кивнув, відчуваючи, як щоками заструменіли нові сльози. Гриша вигнула брову. Йому ніколи не доводилося бачити такого вродливого, як у неї, обличчя, чарівнішого за будь-яку намальовану ікону, з синіми, немов найглибші річкові води, очима.

Дівчина кинула йому ще одну монетку, і хлопчик сяк-так спромігся впіймати її в повітрі.

— Це тобі. З братами не ділися.

Діма дивився, як вона впливла крізь двері стайні. Змусив себе поворушити ногами. Хотілося повернутися додому, знайти маму й загорнутися в її спідниці, але водночас розпачливо кортіло востаннє подивитися на гришу та її чудовисько. Хлопчик